

บทความวิชาการ

นวัตกรรมเพื่อเด็กป่วยในโรงพยาบาล Innovation for Hospitalized Children with Illness

ธัญลักษณ์วดี ก้อนทองถม*

Thanyalakwadee Kontongtom

นิสาพร สलगสิงห์*

Nisaporn Salangsing

*คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10163

*Faculty of Nursing, Siam University, Bangkok 10163 Thailand

Corresponding author, E-mail: thanyalakwadee.k@gmail.com

Received: August 3, 2019; Revised: September 16, 2019; Accepted November 15, 2019

บทคัดย่อ

พยาบาลยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะด้านการสร้างนวัตกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพในยุคสาธารณสุขไทย 4.0 นวัตกรรมทางการแพทย์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เด็กเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้นวัตกรรมส่งเสริมพัฒนาการผู้ป่วยเด็กในโรงพยาบาล หากพยาบาลเด็กมีความเข้าใจพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน ผนวกกับมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมเด็กแล้ว พยาบาลจะสามารถสร้างและนำนวัตกรรมไปส่งเสริมพัฒนาการผู้ป่วยเด็กที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้ ข้อควรพิจารณานวัตกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก ได้แก่ ความเหมาะสม ความน่าเชื่อถือ ความน่าสนใจ โครงสร้างและความสมดุล คุณภาพด้านและราคาที่ไม่แพงและคุ้มค่าต่อประโยชน์ที่จะได้รับ อีกทั้ง การสร้างนวัตกรรมกระตุ้นพัฒนาการเด็กเป็นปกติตามวัยควรคำนึง 4 ด้าน คือร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม นอกจากการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กแล้ว พยาบาลยังสามารถนำนวัตกรรมเดิมมาต่อยอดให้นวัตกรรมนั้นช่วยกระตุ้นพัฒนาการของเด็กได้ อันเป็นการนำแนวทางการพัฒนานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ และลดความวิตกกังวลจากการแยกจาก และเน้นการส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อให้เด็กวัยก่อนเรียนสามารถปรับตัว และมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย

คำสำคัญ: นวัตกรรม การพยาบาล พัฒนาการ

Abstract

Nurses in the era of Thailand 4.0 must be equipped with knowledge, expertise and innovation skills that are in line with the health care reform of Thai public health 4.0. Nursing innovations help promote the development of children by allowing children to learn effectively, especially the use of innovations to promote the development of pediatric patients in hospitals. If pediatric nurses have an understanding in the development of preschool children together with creativity in children's innovations, they will be able to create and apply innovations to promote the development of pediatric patients who are hospitalized. Considerations for an innovation suitable for a child's age include suitability, reliability, interest, structure and balance, quality and price which is not expensive and worth the benefits. Additionally, creating innovations to stimulate normal child development according to the age should be considered in 4 areas: physical, intellectual, emotional, and social. In addition to creating new innovations to promote child development, nurses can continue to use the previous innovations with the new ones to stimulate the development of children. In doing that, it brings innovation development into practice to promote health and reduce anxiety from separation. By focusing on child development, preschoolers can adjust and have suitable development according to their age.

Keywords: Innovation, Nursing, Development

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายสาธารณสุขไทย 4.0 (Thailand Health 4.0) ซึ่งเป็นการปฏิรูปการดูแลสุขภาพโดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านสาธารณสุขระยะ 20 ปี รองรับอนาคตที่จะมีความเป็นสังคมเมือง สังคมผู้สูงอายุ และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบสุขภาพ โดยตั้งเป้าหมายให้ “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” (อากาศ พัฒนเรืองไล, 2560) โดยในยุคประเทศไทย 4.0 (Thailand Health 4.0) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างนวัตกรรมมาใช้ในการดูแลสุขภาพของ

ประชาชน เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นการเชื่อมโยงการสื่อสารด้วยการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ที่ติดตั้งในสมาร์ทโฟนเพื่อสนับสนุนประชาชนดูแลสุขภาพ และเสริมประสิทธิภาพในการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเองมากขึ้น (Paoin, 2017)

เด็กวัยก่อนเรียน (pre-school age) เป็นวัยที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง การพยาบาลต้องเน้นการส่งเสริมสุขภาพเพื่อให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการปกติตามวัย รวมถึง

เด็กป่วยก็ควรได้รับการดูแลรักษาและฟื้นฟูครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข (พรทิพย์ ศิริบุรณพิพัฒน์, 2555) นอกจากนี้ เด็กวัยก่อนเรียนเป็นวัยที่มีความไว้วางใจผู้ดูแลเด็กและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเวลา การรับรู้เหตุการณ์ไม่ถูกต้อง เป็นวัยที่กลัวสิ่งแวดล้อม กลัวคนแปลกหน้า กลัวถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว เด็กจึงเกิดความวิตกกังวลจากการแยกจากได้ง่าย ซึ่งอาจทำให้เด็กเกิดปัญหาพัฒนาการด้านจิตใจ และอารมณ์ตามมา และหากมีอาการรุนแรงและยาวนานได้ (ณัชนันท์ ชีวานนท์, 2559) ดังนั้น ในฐานะพยาบาลเด็กจึงควรส่งเสริมให้เด็กวัยก่อนเรียนมีพัฒนาการสมบูรณ์ทุกด้านตามวัยซึ่งเป็นรากฐานที่ดีส่งผลให้เด็กเจริญเติบโตแข็งแรง มีสุขภาพดี เป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี มีความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) มีคุณภาพชีวิตในระยะยาวที่ดี (ปริญญ ชัยกองเกียรติ, 2561)

เมื่อเด็กวัยก่อนเรียนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลถือเป็นภาวะวิกฤตของเด็กที่ต้องพบเจอบุคคลแปลกหน้า และได้รับการตรวจรักษาพยาบาลที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดจึงมีผลให้เด็กเกิดความเครียด ส่งผลให้พัฒนาการไม่เป็นไปตามวัยได้ (วิภาดา แสงนิมิตร์ชัยกุล, 2555) นอกจากนี้ เด็กจะรู้สึกสับสนไม่แน่ใจ เนื่องจากการที่ต้องรู้จักกับสิ่งที่น่ากลัวและเจ็บปวด และการที่เด็กไม่ได้อยู่บ้านส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย โดดเดี่ยว และโศกเศร้ามีผลให้รู้สึกหวาดผวาว้าวุ่นใจ ดังนั้น เด็กเกิดความต้องการการปกป้องจากบิดามารดา ผู้ดูแล พี่น้อง เพื่อน หรือพยาบาลในการช่วยเหลือดูแล ด้วยเหตุนี้ การบรรเทาความเครียดของเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำ เช่น การเล่น การพูดคุยและการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆแก่เด็ก(กนกจันทร์ เข้มนาการ, 2554) พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม

พัฒนาการในแต่ละด้านของเด็กให้เป็นไปตามวัย โดยการเล่นหรือการนำนวัตกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของเด็ก มาใช้สนับสนุนในการพยาบาล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พยาบาลเด็กและผู้สนใจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมทางการพยาบาล เพื่อส่งเสริมพัฒนาการผู้ป่วยเด็กที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล พยาบาลเด็กและผู้สนใจสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปปรับใช้ให้ตอบสนองกับการปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพในยุคประเทศไทย 4.0 ได้อย่างเหมาะสม

พยาบาลกับนวัตกรรมยุคสาธารณสุขไทย 4.0

การเจ็บป่วยนั้นถือว่าเป็นภาวะวิกฤตในชีวิตสำหรับเด็ก โดยเฉพาะในเด็กวัยก่อนเรียนเพราะเมื่อเด็กเกิดอาการเจ็บป่วยจนต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล ไม่ว่าจะระยะสั้นหรือระยะยาว เด็กจะมีปฏิกิริยาในการตอบสนองต่อความเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน และมีผลต่อการเจริญเติบโตของพัฒนาการ ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย ความเจ็บป่วยในเด็กแม้จะไม่รุนแรงหรือรุนแรง จะทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย ไม่สุขสบาย หรือการได้รับความเจ็บปวดจากการรักษา พัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กจะมีความเครียดสูง พัฒนาการด้านอารมณ์ เนื่องจากต้องพบกับบุคลากรทางสุขภาพ การตรวจรักษา เด็กจะกลัว วิตกกังวล และมีปฏิกิริยาโต้ตอบ พัฒนาการด้านสังคม เด็กจะรู้สึกสูญเสียความสามารถแสดงออกโดยมีพฤติกรรมถดถอย (กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม, 2557) ซึ่งพบได้บ่อยในเด็กวัยก่อนเรียน จะเห็นได้ว่าการเจ็บป่วยและการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล มีผลต่อพัฒนาการเด็กป่วย โดยเฉพาะเด็กที่ต้องใช้ระยะเวลาในการอยู่โรงพยาบาลนานๆ ถ้าบิดามารดาหรือแพทย์ พยาบาลไม่มีการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กป่วย อาจทำให้เด็กมีพัฒนาการหยุดชะงักหรือถดถอยได้

พยาบาลเป็นส่วนหนึ่งของระบบสุขภาพ จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับนโยบาย Thailand Health 4.0 ซึ่งบทบาทของพยาบาลเด็กที่สำคัญคือ การให้การดูแลเด็กและครอบครัว เป็นผู้วางแผนการดูแลเด็กแต่ละรายตามพื้นฐานของเด็กและครอบครัว การดูแลเด็กที่มีภาวะเจ็บป่วยโดยยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง การดูแลเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย การดูแลอย่างต่อเนื่อง การสอนเด็กและครอบครัว การมีส่วนร่วมในการค้นคว้าวิจัย และการใช้กระบวนการพยาบาล (Kyle & Carman, 2013) เมื่อเด็กเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล เด็กจะเกิดความวิตกกังวลจากการพรากจาก ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ปกติของเด็กวัยก่อนเรียน โดยเด็กจะแสดงพฤติกรรมต่างๆออกมาคือ ช่วงที่เด็กแสดงพฤติกรรมระยะสิ้นหวัง (despair) เมื่อเด็กประท้วงแล้วไม่สามารถเรียกร้องให้คนที่ตนผูกพันกลับมาได้ เด็กจะมีความเข้าใจว่าเมื่อผู้ดูแลจากไปแล้วจะทอดทิ้งถาวร เด็กจะลดความไว้วางใจของผู้ดูแล โดยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพัฒนาการที่ถดถอย (พรทิพย์ ศิริบุรณพิพัฒนา, 2555) ดังนั้น พยาบาลเด็กจึงมีหน้าที่ส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการของผู้ป่วยเด็กให้เป็นปกติและใกล้เคียงปกติมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสมรรถนะพยาบาลเด็ก (รัตนา นิยมชาติและสุวิณี วิวัฒน์วานิช, 2560) พบว่า สมรรถนะย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน และมีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ การประเมินการเจริญเติบโตและระดับพัฒนาการผู้ป่วยเด็กได้ และการให้คำแนะนำ ให้ความรู้แก่สมาชิกครอบครัวในการดูแลสุขภาพเด็กอย่างต่อเนื่อง ด้วยการใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก นวัตกรรมหมายถึง “สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

และสังคม” (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทรฉาย และประกอบ คุปรัตน์, 2553)

การกระตุ้นพัฒนาการเด็กด้วยนวัตกรรมจึงมีความสำคัญ และช่วยให้กิจกรรมการพยาบาลเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ พัฒนาการเด็กเป็นปกติตามวัยทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ (พรทิพย์ ศิริบุรณพิพัฒนา, 2555)

1. พัฒนาการด้านร่างกาย (physical development) เป็นความสามารถของร่างกายในการทรงตัวและการเคลื่อนไหว โดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น วิ่ง, กระโดด, ปีนป่าย และใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กคือ มือและตาประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ

2. พัฒนาการด้านสติปัญญา (cognitive development) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตนเอง เป็นกระบวนการทางจิตใจที่ใช้คิด เรียนรู้ หาเหตุผล แก้ไขปัญหา และสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้านภาษา และ พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก

3. พัฒนาการด้านอารมณ์ (emotional development) เป็นความสามารถในการแสดงความรู้สึก และควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสมในอารมณ์ต่างๆ รวมถึงการสร้างความรู้สึกที่ดี การนับถือตนเอง

4. พัฒนาการด้านสังคม (social development) เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่นสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน และรู้จักผิดชอบชั่วดี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านสังคม และ พัฒนาการด้านคุณธรรม

หากพัฒนาการที่กล่าวมาได้รับการกระตุ้นและพัฒนายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยในทางกลับกันหากเด็กไม่ได้รับการกระตุ้น พัฒนาการที่เหมาะสมและต่อเนื่องแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ได้

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีการสร้างนวัตกรรมทางการแพทย์สำหรับเด็กมากมาย เช่น “นวัตกรรมจิงโจ้เด็ก” (ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลหลวงพ่อบุญศรี, 2557) เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาเด็กที่มีอาการเหนื่อยหอบ และช่วยลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เด็กนั่งอยู่นิ่งๆ ได้รับการโอบกอดจากผู้ปกครอง ลดความวิตกกังวลของผู้ปกครอง “นวัตกรรมผ้าอ้อมห่อตัวเด็กชนิดวัคซีนป้องกันวัณโรค (Bacillus Calmette Guerin)” (สุมาลี จันทน์เมือง, จุฬามาส แก้วขุนทอง, นงนุช ณ ไร่จอน, วิภารัตน์ เมืองแก้ว และเสาวณีย์ บุญดำ, 2555) ในการทำผ้าอ้อมห่อตัวเด็กสำหรับฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค มาใช้ในคลินิกส่งเสริมสุขภาพเด็กดีในทารก ช่วยลดระยะเวลาในการฉีดยาลง และ “นวัตกรรมหน้ากากผู้พิทักษ์” (สุสิทธิ์ ศรี, 2558) ที่ทำในหอผู้ป่วยเจ้าฟ้ามหาจักรี 4 โรงพยาบาลศิริราช เพื่อป้องกันผิวหนังบริเวณใบหน้าของผู้ป่วยสัมผัสโดยตรงกับสายออกซิเจน และพลาสติกที่ปิดยึดสาย ช่วยลดการระคายเคืองและแผลกดทับที่บริเวณแก้ม เป็นต้น สรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการแพทย์ของเด็กส่วนใหญ่เป็นการดูแลทางด้านร่างกาย อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กป่วยยังมีน้อย ซึ่งเด็กที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้รับผลกระทบต่อความคิด และความรู้สึกของเด็ก

อย่างมาก พยาบาลจึงควรให้ความสำคัญและจัดการทางการแพทย์โดยใช้นวัตกรรมส่งเสริมพัฒนาการเพื่อลดความคิดความรู้สึกด้านลบของเด็กต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม นวัตกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในเด็กมีอยู่บ้างแต่ไม่มาก เช่น นวัตกรรมแอนิเมชันเรื่อง “เมื่อหนูนอนโรงพยาบาล” (กนิษฐา จอดนอก และจินตนา ตั้งวรพงค์ชัย, 2554) เป็นนวัตกรรมที่มีข้อมูลเกี่ยวกับโรค การรักษา วิธีการปฏิบัติตัวเมื่อเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว และการอยู่โรงพยาบาล เป็นเรื่องเล่าตามสถานการณ์จริงที่หอผู้ป่วยเคมีบำบัด คู่มือการปฏิบัติตัวและแบบประเมินการปรับตัว ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการปรับตัวของผู้ป่วยเด็กกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเมื่อเด็กมีการปรับตัว ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคและการรักษามากขึ้น จะช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำให้เด็กสามารถควบคุมตนเองได้ ให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาลมากยิ่งขึ้น และสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมพัฒนาการในช่วงวัยก่อนเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรเอาใจใส่เนื่องจากหากรู้จักพัฒนาการของเด็กวัยนี้จะสามารถส่งเสริมเด็กได้เหมาะสมซึ่งพัฒนาการที่ควรส่งเสริมในเด็กป่วยในช่วงวัยก่อนเรียนดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของพัฒนาการ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กป่วยในช่วงวัยก่อนเรียน และ แนวทางการสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสม

พัฒนาการของเด็ก	การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	แนวทางการสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสม
เด็กวัยก่อนเรียน อายุ 3-6 ปี จะมีการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง มีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง มีความอยากรู้อยากเห็นชอบลองอะไรใหม่ๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักความเข้าใจ และได้รับการสนับสนุนในการทำกิจกรรมรวมถึงมีพ่อแม่เข้มงวดควบคุมความประพฤติตลอดเวลา เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนทำผิด เมื่อพยายามทำอะไรด้วยตัวเอง	- เน้นการเตรียมความพร้อมก่อนการทำหัตถการ - การสร้างความมั่นใจแก่เด็กโดยการพูดคุยเกี่ยวกับหัตถการ และกิจกรรมการพยาบาล ควรใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจของเด็ก - สนับสนุนการพัฒนาคิตรีเริ่มของเด็ก โดยให้เด็ก และพ่อแม่มีส่วนร่วมในการดูแล การตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการรักษาของตนเอง	- นวัตกรรมที่เหมาะสม เช่น การสร้างเกมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนทำหัตถการ - แอนิเมชันเกี่ยวกับหัตถการที่เด็กจะได้รับ

ที่มา: พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2553) และ กนกจันทร์ เข้มนาการ (2554)

นวัตกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กป่วยวัยก่อนเรียนจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งยังช่วยให้เด็กเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี ฝึกให้เด็กมีความกล้าและความเชื่อมั่นในตนเอง ช่วยเด็กให้มีส่วนร่วมในการรักษาตัวที่โรงพยาบาล ซึ่งการสร้างนวัตกรรมสามารถทำได้โดยการนำวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์ และวิธีการใหม่ๆ ที่ประยุกต์มาจากพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีการพยาบาล มาใช้ในการจัดการทางการพยาบาลให้แก่เด็กป่วย เพื่อพัฒนาสุขภาพอนามัย กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ภาษา สังคม และการช่วยเหลือตนเองให้เป็นไปตามวัย พร้อมทั้งให้ผู้ดูแลมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากนวัตกรรมเหล่านั้น เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การพิจารณา

นวัตกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กเพื่อใช้ในการเรียนรู้ (นัมนต์ เรืองฤทธิ์, 2560)

1. ความเหมาะสม (appropriateness) ว่ามีความเหมาะสมกับวัยและประสบการณ์เดิมของเด็กมากน้อยเพียงใด
2. ความน่าเชื่อถือ (authenticity) คำนึงถึงความถูกต้อง ความเที่ยงตรง ความเท่าทันต่อเหตุการณ์
3. ความน่าสนใจ (interest) ต้องคำนึงว่านวัตกรรมนั้นดึงดูดความสนใจของเด็ก สร้างแรงกระตุ้นและแรงจูงใจ รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาการในแต่ละด้านหรือไม่
4. โครงสร้างและความสมดุล (organization and balance) สิ่งที่น่ามาให้เด็กใช้มีความแข็งแรง มีน้ำหนักที่เหมาะสมกับเด็กหรือไม่

5. คุณภาพด้านเทคนิค (technical quality) ความสวยงามของนวัตกรรม มีสีสันดึงดูดใจ ขนาดที่เหมาะสมกับวัย

6. ราคา (cost) นวัตกรรมจะต้องราคาไม่แพงจนเกินไป และคุ้มค่าต่อประโยชน์ที่จะได้รับ สามารถใช้ได้หลายครั้ง ใช้ได้ยาวนาน

ทั้งนี้ การสร้างนวัตกรรมทางการแพทย์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการผู้ป่วยเด็กในโรงพยาบาล ควรสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตสังคม 8 ขั้น ตามทฤษฎีของอีริกสัน (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553) กล่าวว่าการเล่นเป็นการรักษาตัวเองตามธรรมชาติของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กสามารถกระทำได้เพื่อเอาชนะความทุกข์และความยุ่งยาก เนื่องจากขณะที่เด็กเล่นจะเกิดจินตนาการ ได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่ต้องเผชิญหน้า ได้ปลดปล่อยความกลัวและความทุกข์ทรมานใจ เป็นกระบวนการที่สร้างวุฒิภาวะด้านจิตใจของเด็ก โดยผสมผสานให้เข้ากับกิจกรรมการเล่นหรือของเล่น เนื่องจากการเล่นจะช่วยให้เด็กที่ป่วยสามารถปรับตัวได้กับประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้น โดยที่เด็กมีโอกาสดูแลแสดงความรู้สึกกับประสบการณ์ความเจ็บป่วยในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยและคุกคามได้มากขึ้น (ทัศนีย์ อรรถารส และชนุช ไชยรัตน์, 2555)

ตัวอย่างการใช้การเล่นเพื่อลดความเครียดในเด็ก ได้แก่ การเล่นเพื่อส่งเสริมการจัดการสุขภาพของเด็กวัยก่อนเรียนที่ได้รับการรักษาด้วยการพ่นยาละอองฝอย (Hsiu-jung Chen, Yu-chin Hsu, Yi-Fang Hu, & Yen-Yi Chung, 2014) โดยมีแนวทางในการให้ยาพ่นละอองฝอยและการแสดงบทบาทสมมติของพยาบาลในการให้ยาพร้อมจัดกิจกรรมการเล่นและการสาธิตเกี่ยวกับการพ่นยาละอองฝอยให้แก่เด็ก หลังการทดลองพบว่า อัตราการให้ยาพ่นละอองฝอยเสร็จสิ้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 38.90 เป็นร้อยละ 92.40 และสอดคล้องกับการศึกษาผลของกิจกรรมการเล่นต่อความเครียดของเด็กในโรงพยาบาล โดยการใช้การเล่นเพื่อช่วยให้เด็กรับมือกับ

ความเครียดของการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล (Potasz, Varela, Carvalho, Prado, & Prado, 2013) ก่อนการทดลองจะมีการตรวจหาระดับคอร์ติซอลในปัสสาวะในผู้ป่วยเด็ก 53 ราย ที่ป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจในโรงพยาบาลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่ได้เล่นและกลุ่มที่ได้เล่น ผลการทดลองพบว่าเด็กอายุ 7-11 ปีที่เข้าร่วมในกิจกรรมการเล่น มีระดับคอร์ติซอลลดลง ซึ่งการที่ระดับความวิตกกังวลที่ลดลง จะส่งผลให้เด็กให้ความร่วมมือในการรักษา และมีการปรับตัวพัฒนาการอย่างเหมาะสม

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเด็กป่วย: กรณีศึกษา

ตัวอย่างแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเด็กป่วยนี้เป็นนวัตกรรมของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยสยาม ที่ได้พัฒนาและนำไปทดลองใช้ในหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมเด็ก ซึ่งนวัตกรรมนี้ได้พัฒนามาจากกิจกรรมการเล่นชื่อว่า “กบน้อยผจญภัย” โดยนวัตกรรมนี้สร้างขึ้นเพื่อเด็กป่วยที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจอายุ 3-5 ปี ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีการหายใจอย่างมีประสิทธิภาพและฟื้นฟูประสิทธิภาพการทำงานของปอดให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งกระตุ้นพัฒนาการทางด้านร่างกายทางด้านสติปัญญา และทางด้านอารมณ์ ซึ่งนวัตกรรมนี้ได้จัดทำกบกระดาษไว้ให้เด็กเป่าผ่านหลอดพลาสติกเพื่อให้กบกระโดดไปยังจุดที่ตนเองต้องการ เนื่องจากเด็กวัยก่อนเรียนชอบเล่นเกมหรือกิจกรรมที่สนุกสนานเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน และสอดคล้องกับความเจ็บป่วยของเด็ก นอกจากนี้ ยังมีแผนที่ในการเดินทางของกบเพื่อไปถึงเส้นชัย โดยระหว่างการเดินทางของกบนั้นจะมีอุปสรรค เช่น ต้นไม้ จระเข้ ทางตัน เป็นต้น เพื่อให้เด็กวิเคราะห์ว่าการเดินทางนั้น เด็กควรที่จะเป่ากบกระดากไปหรือไม่ หากเด็กตัดสินใจเดินผิดทางก็ต้องเริ่มที่จุดเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง ซึ่งหลังจากนวัตกรรมการไปใช้ในเด็กวัยก่อนเรียนอายุ 3-5 ปี ที่มารักษาที่โรงพยาบาล

ด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ จำนวน 10 คน พบว่า เด็กทุกคนมีความพึงพอใจในการเล่นระดับดีมาก มีการหายใจอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและไอได้อย่างถูกวิธี นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับทางเดินว่าเหมาะสมให้กับกระดาดเดินไปหรือไม่ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เมื่อเดินผิดทางและต้องเริ่มต้นใหม่ และจากการสังเกตพบว่าเด็ก 9 คน จะขอเล่นมากกว่าหนึ่งครั้ง อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมนี้ยังมีข้อจำกัดในการเล่น เช่น ควรเล่นในเด็กที่พ้นภาวะวิกฤตของการรักษา แผนที่มีการเดินทางมีขนาดใหญ่มากเกินไป และช่องทางเดินแคบไป เป็นต้น อาจจะปรับให้เหมาะสมเพื่อความสะดวกในการใช้นวัตกรรมมากขึ้น นอกจากนี้ นวัตกรรมหน้ากากผู้พิทักษ์ (ชลีพร ศรศรี, 2558) ที่ทำในหอผู้ป่วยเจ้าฟ้ามหาจักรี 4 โรงพยาบาลศิริราช พบปัญหาในการดูแลผู้ป่วยเด็กเล็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่ต้องได้รับการรักษาด้วยการให้ออกซิเจนทางสายยางสอดเข้าในรูจมูก และเด็กวัยนี้จะให้ความร่วมมือในการรักษาน้อย จึงได้มีการประดิษฐ์หน้ากากจากผ้าสาธิต สำหรับคาดบนหน้าผู้ป่วยเด็กบริเวณแก้ม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยลดการระคายเคืองและแผลกดทับที่ผิวหนังบริเวณใบหน้าของผู้ป่วยสัมผัสโดยตรงกับสายออกซิเจน และพลาสติกที่ปิดยึดสาย ซึ่งหากต้องการนำนวัตกรรมชิ้นนี้มาพัฒนาให้สามารถกระตุ้น หรือส่งเสริมพัฒนาการในเด็กวัยก่อนเรียนได้นั้น อาจสร้างเกมหรือการ์ตูนที่เกี่ยวกับการให้ออกซิเจน ให้เด็กดูก่อนการให้ออกซิเจนตามแผนการรักษา เพื่อให้เด็กให้ความร่วมมือในการรักษา และอาจจะเพิ่มลวดลายที่เด็กชื่นชอบ เพื่อช่วยลดความเครียดของเด็กเมื่อได้รับออกซิเจนจริงๆ อย่างไรก็ตาม

แม้ว่านวัตกรรมจะสร้างมา เพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในแผนการรักษาเพียงใด หากขาดความร่วมมือของเด็กในการรักษาแล้ว แผนการรักษานั้นก็ไม่อาจที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการรักษาได้เช่นกัน

บทสรุป

การเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลส่งผลกระทบต่อเด็กป่วยวัยก่อนเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความเครียดจากการแยกจาก การพบเจอผู้คนแปลกหน้า การเผชิญกับความเจ็บป่วย จึงทำให้เกิดความเครียดส่งผลให้พัฒนาการไม่เป็นไปตามวัยมีพัฒนาการถดถอย โรงพยาบาลเด็กจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้โดยการสร้างนวัตกรรมร่วมกับการจัดการเล่นให้แก่เด็กป่วยวัยก่อนเรียน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในเด็กป่วยนี้จะช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนมีการปรับตัวที่ดีร่วมมือในการรักษา และลดความเครียดในการเข้ารับการรักษา แนวทางการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนานวัตกรรมที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นอีกช่องทางที่พยาบาลเด็กสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กวัยก่อนเรียนได้ โดยการสร้างนวัตกรรมนั้นพยาบาลเด็กควรให้ความสำคัญกับพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน การส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัย และแนวทางในเลือกนวัตกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งหากเด็กไม่ได้รับการกระตุ้นพัฒนาการอย่างเหมาะสม อาจส่งผลกระทบในระยะยาวกับเด็กและครอบครัวทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และประสิทธิภาพในการรักษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกจันทร์ เขม่นการ. (2554). ความคิดความรู้สึกของเด็กเมื่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล: การจัดการทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 34(3), 75-87.
- กมลทิพย์ ชลัธธรรมเนียม. (2557). การส่งเสริมพัฒนาการเด็กป่วยวัยก่อนเรียนที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล. *วารสาร มฉก.วิชาการ*, 17(34), 155-167.
- กนิษฐา จอดนอก, และจินตนา ตั้งวรพงศ์ชัย. (2554). นวัตกรรมทางการพยาบาลในการส่งเสริมการปรับตัวของเด็กป่วยวัยเรียนที่เริ่มรับรู้การเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 34(2), 1-10.
- ชลีพร ศรศรี. (2558). นวัตกรรมหน้ากาของผู้พิทักษ์. สืบค้นจาก <http://www1.si.mahidol.ac.th/km/sites/default/files/u5680/poster57-052.pdf>
- ณชนันท์ ชีวานนท์. (2559). บทบาทพยาบาลในการลดความวิตกกังวลจากการพลาสมาของเด็กวัยก่อนเรียน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี*, 27(2), 123-132.
- ทัศนีย์ อรรถารส, และชยณัฐ ไชยรัตน์. (2555). การเล่นเพื่อการรักษาสำหรับเด็กป่วยในโรงพยาบาล: การนำสู่การปฏิบัติการพยาบาล. *วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย*, 5(2), 1-7.
- น้ามนต์ เรืองฤทธิ์. (2560). นวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปริญญ ชัยกองเกียรติ. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการสงสัยล่าช้าของเด็กปฐมวัย. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 161-171.
- พรทิพย์ ศิริบุรณ์พิพัฒนา. (2555). *การพยาบาลเด็ก เล่ม 1 (ฉบับปรับปรุง)*. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2553). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา นิยมชาติ, และสุวิณี วิวัฒน์วานิช. (2560). สมรรถนะพยาบาลเด็ก. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพ*, 33(2), 84-100.
- วิภาดา แสงนิมิตชัยกุล. (2555). การปรับตัวต่อความเครียดของเด็กป่วยโดยใช้การเล่น. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 20(5), 449-456.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทน์ฉาย, และประกอบ คุปรัตน์. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 50-65.
- สุมาลี จันท์เมือง, จุฑามาส แก้วขุนทอง, นงนุช ณ นิโรจน์, วิภารัตน์ เมืองแก้ว, และเสาวณีย์ บุญดำ. (2555). *นวัตกรรมผ้าอ้อมห่อตัวเด็กชนิด BCG*. สืบค้นจาก http://203.157.229.18/ptvichakarn61/uploads/96320_0902_20180601112235_pdf
- ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลหลวงพ่อดำที่ดี. (2557). *นวัตกรรมจิงโจ้ห่อเด็ก*. สืบค้นจาก <http://www.lpthosp.go.th/webpage/images/pdf/innovation/01.pdf>

- อากาศ พัฒนเรืองไธ. (2560). *Thailand health 4.0*. สืบค้นจาก http://www.dms.moph.go.th/dmsweb/dmsweb_v2_2/content/org/webpageJDMS_0/demo/data/2560/2560-02/2560-02-15-Thailand_Health_4.0.pdf
- Hsiu-jung Chen, Yu-chin Hsu, Yi-Fang Hu, & Yen-Yi Chung. (2014). Therapeutic play promoting children health management-preschool children aerosol therapy completion rates. *International Journal of Research in Management & Business Studies*, 1(1), 88-92.
- Kyle, T., & Carman, S. (2013). *Essentials of pediatric nursing* (2nd ed.). Philadelphia, PA: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Paoin, W. (2017). Thailand health 4.0 challenges and opportunities. *Journal of the Thai Medical Informatics Association*, 3(1), 31-36.
- Potasz, C., De Varela, M. J., De Carvalho, L. C., Do Prado, L. F., & Do Prado, G. F. (2013). Effect of play activities on hospitalized children's stress: a randomized clinical trial. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 20(1), 71-79.